

4301.
Tyrvää.

Esineet, jotka amanuenssi Juhani Rinne kesällä 1903 kaivautti esille rautakautises ta polttokalmistosta Tyrvään pitäjän Kaukolan kylässä. Kuten aman. Rinteen Muinaistieteel liselle Toimikunalle jättämästä kaivauskerto muksesta (Topograf. arkistossa) käy selville, käsittää kalmisto useita kymmeniä hautakum puja , joita on mainitun kylän Ala-Knaapin, Vänniän ja Juvelan talojen mailla. Seuraa vassa lueteltavat löydöt ovat kahdesta kum musta Ala-Knaapin maalta, alueelta, jonka maist. H.J. Heikel kesällä 1902 kartoitti sekä yhdestä hävitetystä hautarauniosta Vän niän talon maalla. Ensinmainitut kaksi kum pua ovat kaivauskertomusta seuranneessa jäl jennöksessä H.J. Heikelin kartasta merkityt N^o:oilla XII ja XIII, Vänniän talon maalla tutkitun raunion kohta taas on samaan ker tomukseen liittyvällä kyläkartan jäljennök sellä merkitty XXXVIII:lla. Esineiden löy töpaikkoihin nähden viitataan tutkituista raunioista tehtyihin asema- ja korkeuspii rustuksiin Topograf. arkistossa.

Kummusta XII, (piirroksat XII, 1-5 ja valokuvat 1 ja 2) Ala-Knaapin Järvihaas sa on ennen löydetty , keväällä 1901, 2 keihäänkärkeä , jotka ilmoituksen mukaan o vat Satakunnan museossa Porissa ja kevääl lä 1902 yksi keihäänkärki H.M.L. N° 4132.
Nyt löytyi:

1. Joukko pieniä saviastianpalasia, ilman ko risteita, lukujaan 56, mistä pari reuna-

4301.
Tyrvää.

- palasta, löydetyt seulomalla kummussa olleen kuopan (ennen rikotun osan) pohjalla ollutta irtonaista multaa (piirros XII,1).
2. Joukko poltetun luun murusia löydetyt samoin kuin edellinen N^o.
 3. Kolme rautaesineen katkelmaa uudelta ajalta, mahdollisesti rautoja, joita kiveä halkaisessa pannaan kiilan kahden puolen. Löydetyt irtonaisesta mullasta kuopan pohjalta piirrokseseen XII, 1 merkityltä kohdalta 3.
 4. Rautaesineen katkelma, ehkä kivikiilasta, löydetty samoin kuin edellinen N^o piirrokseseen XII, 1 merkityltä kohdalta 4. uudelta ajalta.
 5. Luupalanen, hammas (hevosen?) kappale savi-piipun vartta, hevosennaula, kaksi rautapalasta ja piikiven kappale, kaikki löydetyt seulomalla kuopan pohjalla ollutta irtonaista multaa (piirros XII, 1).
 6. Kolme luupalasta, löydetyt kummun pintaturpeesta.
 7. Kuonapalanen löydetty pintaturpeen alta pikkukivien päältä piirrokseseen XII, 2 merkit. kohdalta 7.
 8. Kaksi kuonapalasta, löydetyt pintaturpeen alta, pikkukivien päältä kohdalta 8 piirroksessa XII, 2.
 9. Poltetuita luun muruja (11 kappaletta) pikkukivien päältä ja väleistä piirrokseseen XII, 2 9:llä merkityiltä kohdilta.
 10. Joukko saviastian palasia, yksi vähän isompi, muut aivan pieniä, lukujaan yhteensä 36, löydetyt pintaturpeen alta pikkukivien päältä ja väleistä piirrokseseen XII, 2 merkityltä kohdalta 10.
 11. Saviastian palasia, joista pari vähän suurempaa ilman koristeita, lukujaan yhteensä

4301.
Tyrvää.

- 16, löydetyt, kivien väleistä /^{pohjakivien} päältä piirrokseen XII, 3 11:lla merkityltä kohdalta.
12. Hevosen hampaan siruja, löydetyt kivien välistä kohdalta 12 piirroksessa XII, 3.
13. Sian (?) hampaita, löydetyt kivien välistä kohdalta 13 piirroks. XII, 3.
14. Joukko saviastian palasia, löydetyt piirrokseen XII, 3 merkityn kivikerroksen päällistä ja kivien väleistä otettua multaa seulottaessa.
15. Neljä poltetun luun murusta, löydetyt samoin kuin edellinen N₂. *Hüllupala.*
16. Neljä saviastian palasta, joista yhden ulkopinnassa on juovia, koristelua varten tehtyjäkö, vaiko sattumalta astian kuivaessa syntyneitä, ei varmaan voi sanoa. Löydetyt pohjakiven alta piirrokseen XII 4 16:lla merkityltä kohdalta.
17. Saviastian palanen ilman koristeita, löydetyt pohjakiven alta kohdalta 17 piirroksessa XII, 4.
18. Kaksi hevosen hammasta löydetyt pohjakivien alta kohdalta 18 piirroksessa XII, 4.
19. Neljä isompaa, ja viisi pienempää luupalasta, löydetyt pohjakivien välistä kohdalta 19 piirroks. XII, 4.
20. Veitsen tai nuolenkärjen ruotopuoli, jossa terää on jällellä 26 mm. pituudelta. Koko esine on nyt 60 mm. pitkä ja sen teräpuoli on leveimmältä kohdaltaan 18 mm. leveä. Löydetty pohjakivien alaisesta multasta kohdalta 20 piirroksessa XII, 4.
21. Joukko pieniä luun palasia, löydetyt kummun pohjamultaa seulottaessa.
22. Joukko saviastian palasia, löydetyt samoin kuin edellinen N₂.

4301.
Tyrvää.

23. Hiekkänäytettä tulisijan kohdalta piirroksissa XII, 3 ja XII, 4 merkitty T:llä.
24. Joukko hiiliä, joita pääasiallisesti tavattiin tulisijan T:n kohdalla sekä A:lla piirroks. XII, 3 ja 4 merkityn kiven lounaislaidalta kummun pohjalta. Muutamia murusia löytyi myös piirroks. XII, 2 merkityltä kohdalla, piirroks. XII, 3 11:llä merkityltä kohdalla saviastianpalasten yhteydessä sekä seulomalla irtonaista multaa kuopan pohjalta.

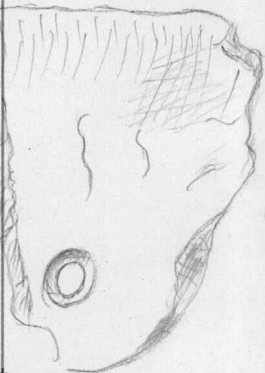
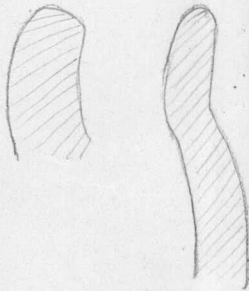
Kummusta XIII (piirroksat XIII, 1-3 ja valokuvat 3-5), joka on edellisen kummun kaakkoispuolella ja noin parin metrin päässä siitä löydettiin:

25. Hiominkivi, hienoa hietakiveä, kaikissa sivupinnoissa hiomisen jälkiä. Toisessa päässä, joka on paksumpi ja on lohkaistu viistoon, on keskellä matalan kourun tapainen joka laidoissa on syvempi ja saa esineen muistuttamaan "nuolenkovasinta". Suurin pituus 80,5 mm ja paksuus 40,7 x 43 mm. Löydetty kivien päältä pintaturpeen alta kohdalla 25 piirroksessa XIII, 1.
26. Hiominkivi, gneissia, yksi pinta hiottu mutta sittemmin vähän rapautunut, muissa pinnoissa ei näy varmaa hiomisen jälkeä. Poikkileikkaus tällainen . Suurin pituus 72 mm ja paksuus 57 x 35,5 mm. Löydetty kivien välistä kohdalla 26 piirroksessa XIII, 1.
27. Pieni saviastianpalanen, löydetty kivien päältä heti pintaturpeen alta kohdalla 27 piirroksessa XIII, 1.
28. Yksi eheä ja muutamia kappaleita samanlai-

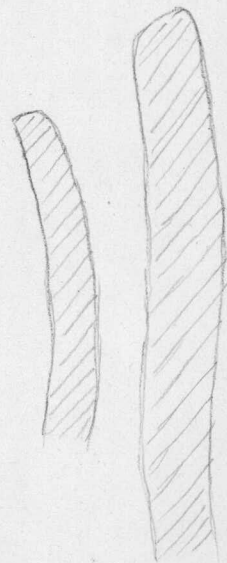
4301.
Tyrvää.

- sesta eläimen hampaasta. Löydetty kummun reunalta isohkon kiven vierestä kohdalta 28 piirroksessa XIII,1.
29. Joukko saviastianpalasia, niistä yksi muita kellahtavampi ja ulkopinnaltaan matalaurteinen, kuonapalanen ja kolme poltetun luun murusta; Löydetyt kummun reunalta kivien vierillä olevasta mullasta kohdalta 29 piirroksessa XIII,1.
30. Piikiven palanen, kappale savipipun varresta kuonapalanen ja kaksi kappaletta saviastiasta (?), löydetyt nurmiturpeesta ja mullasta kummun ulkopuolelta kohdalta 30 piirroksessa XIII,1.
31. Joukko saviastianpalasia, ainakin kahdesta eri astiasta, - reunapalaset ovat sivulta katsoen sivuun piirrettyä muotoa ja vahvuutta - sekä pieni määrä näiden yhteydessä löydettyjä hiiliä, kuonapalanen ja kappale hevosen hammasta. Löydetyt kivien väleistä, mullasta, heti turpeen alta lähtien lähelle pohjakerrosta piirrokseseen XIII,1 31:llä merkityltä alueelta.
32. Joukko saviastianpalasia, niissäkin reunakappaleita kahdesta astiasta, mitkä voivat olla samoja, joista edellisessä numerossa mainitut kappaleet ovat. Yhdessä reunakappaleessa on noin 5 cm päässä reunasta reikä, joka on avarampi kummaltakin puolelta ja kapeampi keskikohdalta, muuten ovat kappaleet ilman koristeita. Löydetyt samoin kuin edellisessä numerossa mainitut kivien väleistä piirrokseseen XIII,1 32:lla merkityltä alueelta.

4301.
Tyrvää.

33. Pieni liuskelma kiviaseesta , pieni pyöreä luupalanen ja joukko hiiliä, löydetty edellisessä numerossa mainittujen saviastian palasten yhteydessä.
34. Joukko saviastianpalasia, niissä kaksi tasa-pohjaiseen astiaan viittaavasta pohjapalasta, jotka soveltuisivat olemaan toisesta niistä astiasta, joista edellisissä numeroissa on ollut kappaleita, mutta joukossa on myös kappaleita kolmannelta astiasta. Näiden kaltainen on astianpalanen N° 27 ja muutamat seuraavassa numerossa mainituista, joista yksi muodostaa reunan yhdessä tähän numeroon kuuluvan kappaleen kanssa. Reunan läpileikkaus on vieressä olevaa muotoa. Löydetty kivien väleistä kohdalta 34 piirroksessa XIII,1.
35. Saviastianpalasia, ainakin kahdesta eri astiasta, joukossa samanlaisia , jotka edellisessä numerossa mainittiin olevan kolmannelta astiasta, yksi reunapalanen (kts. edell. numeron kuvaa). Löydetty kivien väleistä kohdalta 35 piirroksessa XIII,1.
36. Hevosenhampas, kaksi palasta "kissankultaa" ja joukko hiiliä, löydetty yhdessä edellisessä numerossa mainittujen saviastianpalasten kanssa.
37. Saviastianpalasia, joukossa reunakappaleita neljästä eri astiasta. Kahden niistä poikkileikkaus vastaisi lähinnä numeroon 34 piirrettyä, mutta ovat keskenään eri paksuiset. Toiset kaksi ovat poikkileikkaukseltaan viereen piirrettyä muotoa. Toinen näistä on nähtävästi ollut hyvin matalareunaisesta , mutta muuten avarasta astiasta. Löydetty kivien väleistä kohdalta 37 piirroksessa XIII,1.

4301.
Tyrvää.

38. Kappale ukonkiveä, neljä poltetun luun murusta, sirpaleita ainakin parista hevosen hampaasta ja joukko hiiliä. Löydetyt yhdessä edellisessä numerossa mainittujen astian palasten kanssa.
39. Kaksi pientä, väriltään harmaata, liereätä savihelmeä, toisesta kappale lohjennut pois. Toisen vahvuus 8,5 x 6,5 mm, toisen 7,5 x 6,5 mm. pienempi mutta reijän suuntaan. Löydetyt kivien välistä kohdalta 39 piirroksessa XIII,1.
40. Musta sileäpintainen, liereä lasihelmi reijän suuntaan 9,5, toisin päin 10,5 mm vahva, löydetty kivien välistä kohdalta 40 piirroksessa XIII,1.
41. Rautakisko, toisessa päässä pyöreä reikä ja katkenneessa päässä reijän puolikas, pituus 80,5, leveys 32 ja paksuus 4,5 mm, kappale savipipun varresta, kuusi luupalasta ja joukko hiiliä. Löydetyt hajalla pitkin kummun pintaa kivien päältä.
42. Savihelmi, liereä, kappale lohjennut pois, vahvuus 8 x 6 mm. Löydetty kummun pohjamullasta kohdalta 42 piirroksessa XIII,2.
43. Pieni liereä punaisenruskea emaljihelmi, toisesta päästään paksumpi, koko 7 x 7 mm. Helmen pohjaväri on ruskea, mutta sen ympäri kiertää kolmessa spiraalikierröksessä valkoinen juova eli viiru. Löydetty kummun pohjamullasta kohdalta 43 piirroksessa XIII,2.
44. Joukko saviastianpalasia, nähtävästi samoista astioista kuin tästä kummusta edellisissä numeroissa mainitut, kaikki ilman koristuksia. Löydetyt samalta alueelta kuin N° 31 (piirr. XIII,1), mutta kummun pohjamullasta.

4301.
Tyrvää.

Löytöpaikka myös piirroksessa XIII,2 kohdalla 44.

45. Piikiven kappale, kaksi ukonkiven palasta ja kaksi luupalasta, löydetyt edellisessä numerossa mainittujen saviastianpalasten yhteydessä.
46. Joukko hiiliä, löydetyt samoin kuin edellinen numero.
47. Saviastiankappaleita. Löydetyt kummun pohjamullasta, kohdalta 47 piirroksessa XIII, 2.
48. Luupalanen, kappale hevosen hampaasta sekä muutamia hiilenpalasia, talteen otetut edellisessä numerossa mainittujen saviastianpalasten yhteydessä.
49. Saviastianpalasia (yksi kyljestä pohjan rajalta). Löydetyt kummun pohjamullasta kohdalta 49 piirroksessa XIII,2.
50. Saviastianpalasia, löydetyt kummun pohjamullaa seulottaessa.
51. Hioinkivi, hienoa kiilleliusketta, sekä kaikilta neljältä sivulta että päästä hiottu, 65,5 mm pitkä ja 25 x 16,5 mm vahva. Löydetty kummun pohjamullasta kohdalta 51 piirroksessa XIII,2.
52. Hiekkanäytettä, kummun pohjältä keskustan kohdalta.
53. Piikiven kappale, savipiipun varresta palanen sekä kaksi rautanaulaa, löydetyt pintaturpeesta kummun ympärystää tutkittaessa.

Hautarauniosta Vänniän talon maalla (ktso pohja- ja läpileikkauspiirrosta topogr. arkistossa), löytyivät seuraavat esineet:

54. Kaksi rautanaulaa ja joukko luupalasia, löydetyt rauniosta ennen irroitettua ja siinä olleen kuopan länsisyrjälle kasattua mul-multaa seulottaessa.

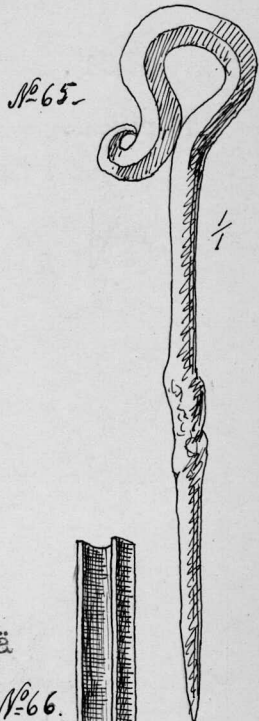
4301.
Tyrvää.

55. Piikiven kappale, löydetyt kuopan luoteisreunasta irroitettua multaa seulottaessa.
56. Kappale savipiipun pesästä, löydetty kivien välistä piirrokseseen vastaavalla numerolla merkityltä kohdalta.
57. Luun murusia. Löydetyt kivien väleistä vastaavalla numerolla piirrokseseen merkityiltä kohdilta kuopan pohjois- ja itäreunalta.
58. Rautanaula, mahdollisesti hevosenkengästä. Löyd. kivien välistä piirrokseseen merkityltä kohdalta.
59. Valettu pronssirengas, toiselta lappeelta tasoitettu, toiselta taas reijän ympärystä suppilomainen. Renkaan reunaan pistäytyy tasoitettulla puolella kaksi vierettäistä syvennystä. Diam. 21 mm, paksuus 8,7 mm, reiän diam. 5,5 mm. Löydetty liikutetun maan ja pohjasoran rajalta piirrokseseen vastaavalla numerolla merkityltä kohdalta.
60. Pronssikisko, muodostanut nähtävästi kourun, mutta sittemmin osaksi oikentunut ja toinen laita silloin murtunut. Nyt 67,5 mm pitkä, ja 15-16 mm leveä. Löydetty piirroksesta näkyvältä kohdalta noin 10 cm maanpinnan alta liikutetusta sorasta.
61. Saviastianpalasia. Löydetyt kivien välistä, piirr. merkityltä kohdalta.
62. Hevosen hampaita. Löydetty kivien välistä, piirroksen osottamalta kohdalta.
63. Rautakiskon katkelma, (ehkä naulasta?), 31 mm pitkä 11 mm leveä ja 6 mm paksu, löydetty heti nurmen alta, kivien päältä piirroksen osoittamalta kohdalta.
64. Joukko poltetun luunpalasia ja joitakuita hiilenkappaleita. Löydetyt kivien välistä, liikutetusta maasta piirroksen osoittamalta kohdalta.

4301.
lyrvää.

65. Rautaneula, jonka varsi liereä, mutta silmu nelikulmaisesta vartaasta, pituus 94 mm., silmun leveys 18 mm. Neulan muoto sivuun piirretty. Löydetty poltetuiden luiden yhteydessä, kuten neulan ruotoon tarttuneet luun murusetkin osottavat, piirroksen osottamalta kohdalta noin 15 cm. maanpinnan alta.
66. Kourun muodostava rautakiskon katkelma, nyt 46 mm. pitkä ja 8 x 10 mm. vahva, sekä piikiven kappale, löydetyt kivien välistä piirroksen osottamalta kohdalta.
67. Ruotsalainen 1/2 äyrin hopearaha v:lta 1615. Vert Brenner: Thesaurus Numm. Sveo-Goth. siv. 176, toinen kuva. Löydetty piirroksen osottamalta kohdalta nurmesta, kivien päältä.
68. Saviastian palasia, löydetyt kivien välistä piirrokseseen merkityltä kohdalta.
69. Hioinkivi, kiilleliuksetta, toinen lape ja molemmat sivut hiotut, molemmista päistään lohkaistu. Nyt 66 mm. pitkä sekä 43 x 20,5 mm. vahva. Löydetty nurmen alta kivien päältä, piirrokseseen merkityltä kohdalta.
70. Rautakisko, ehkä kiveä halkaistessa kiilan sivulle pantavia rautoja. Pituus 97 mm. Löydetty nurmen alta kivien päältä piirrokseseen merkityltä kohdalta.
71. Joukko poltetun luun palasia, löydetyt kivien välistä piirrokseseen merkityltä kohdalta.
72. Hioinkiven katkelma, molemmat lappeet ja osa toista sivua hiottu. Poikkileikkaus suunnikas. Nyt 52 mm. pitkä, 28 x 14 mm. vahva. Löydetty kivien välistä piirrokseseen

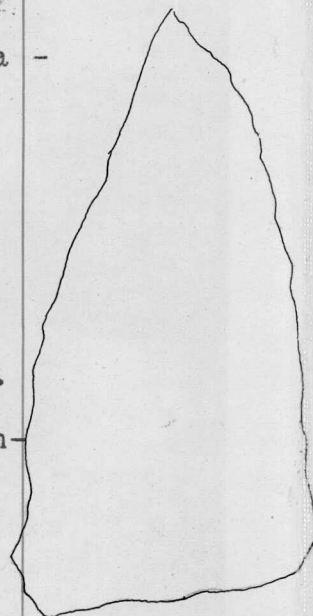
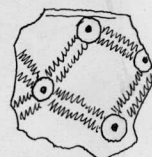
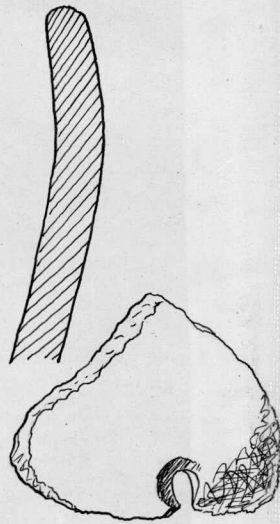

4301.

Tyrvää.

merkityltä kohdalta.

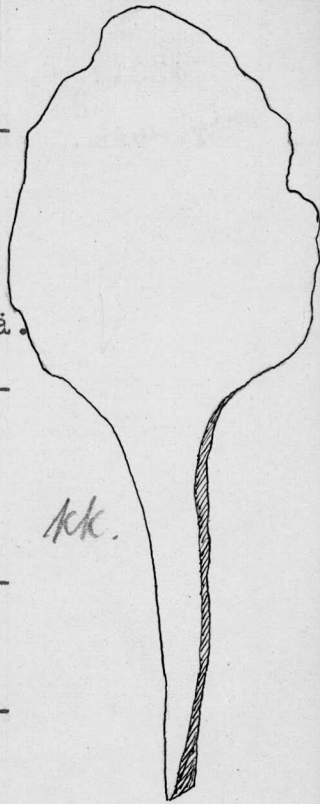
73. Ruotsalainen 1 äyrin kupari raha Kustaa II Aadolfin ajalta (Vert. Brenner: Thesaurus Numm. Sveo-Goth. siv. 178, kolmatta kuvaa). Löydetty heti nurmen alta piirroksen osottamalta kohdalta.
74. Saviastian palasia, joukossa reunapalsia, joiden läpileikkaus on sivuun piirrettyä muotoa. Yhdessä kappaleessa on samanlainen pyöreä reikä kuin alanumerossa 32 on mainittu. Löydetty kivien välistä piirrokseen merkityltä kohdalta.
75. Puukkoveitsi, terä 70 mm. pitkä ja ollut juurelta 18 mm. leveä, mutta kulu-
nut notkalle, ruoto lähes terän pituinen (pituus yhteensä 136 mm), nelikulmainen ja suhteellisesti paksu. Puukossa on mahdollisesti ollut tuohesta pää. Löydetty piirroksen osottamalta kohdalta heti nurmen alta.
76. Pieni kappale pronssilevyä, mahdollisesti rannerenkaasta. Sen reunat ovat pahasti lohkeilleet ja on muodoltaan nyt melkein nelikulmainen pyöreillä kulmilla. Levyn yksi reuna on muita paksumpi ja sen päälipinnalla näkyy olleen sarja uurtamalla tehtyjä yhdellä kulmallaan seisovan vinoneliön muotoisia ornamenttejä. Levyn laajuus on 19,5 x 20)). Löydetty piirrokseen merkityltä kohdalta liikutetun ja kiinteän pohjasoran rajalta.
77. Miekankärjen muotoinen ohut rautaesineen katkelma, toisesta päästään 40 mm. leveä, mutta toisesta päästään kapeneva kärjeksi. Katkelma on 77 mm. pitkä ja noin 4,5 mm. paksu. Löydetty piirroksen osottamalta kohdalta liikutetun mullan ja kiinteän pohja-

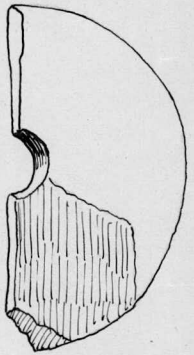
4301.
Tyrvää.

soran rajalta.

78. Nuolenkärki varustettu ruodolla. Kärkipuoli on ohut ja lehtimäinen, noin 53 mm. pitkä ja leveimmältä kohdaltaan 40,5 mm. leveä. Ruotoineen on esine 105,5 mm. pitkä. Löydetty piirrokseen merkityltä kohdalta kivien alta pohjakarin rajalta.
79. Pieni liuskelma kiviaseesta sekä neljä piikiven kappaletta, löydetyt kivien väleissä kolmesta eri paikasta, jotka kaikki ovat piirrokseen merkityt 79:llä 1-3. Ensin mainittu kiviaseen liuskelma löytyi kohdalta 79¹.
80. Puolikas kivistä värttinänpyörää, kiille liusketta (?), reijän keskikohdalta haljennut. Diam. 45 mm. paksuus 9 mm. Löydetty kivien välistä piirrokseen merkityltä kohdalta.
81. Kolme saviastian kappaletta, niistä yksi reunapalanen samaa muotoa kuin numerossa 74. Löydetty kivien välistä piirroksen osottamalta kohdalta.
82. Joukko saviastian palasia, luultavasti kaikki samasta astiasta. Joukossa olevat reunakappaleet ovat samaa muotoa kuin edellisessä numerossa sekä numerossa 74 joten voisivat olla samasta astiasta. Löydetyt kivien välistä pohjasoraan saakka piirrokseen rajoitetulta alueelta. Näiden yhteydessä löydettiin myöskin joukko poltetun luun kappaleita.
83. Saviastian palasia, talteensaadut seulottaessa piirroksessa a b c d :n rajoittamalta alueelta otettua multaa.
84. Joukko poltetun luun kappaleita, löydetyt seulomalla samalta alueelta kuin edellinen

kk.

4301.
Tyrvää.

numero.

85. Saviastian palanen, löydetty kivien välistä piirrokseen merkityltä kohdalta.
86. Kolme saviastian palasta, löydetyt kivien alta liikuttamattoman pohjakarin rajalta piirrokseen merkityltä kohdalta.
87. Poltetun luun palasia, löydetyt pohjasoran rajalta piirroksen osottamalta kohdalta.
88. Luun palasia, löydetyt kivien välistä piirroksen osottamalta kohdalta.
89. Joukko saviastian palasia, niiden seassa sekä tasaisia pohjakappaleita että reunakappaleita, joiden jälkimäisten poikkileikkaus on sivuun piirrettyä muotoa. Nämä kappaleet ovat nähtävästi toisesta astiasta kuin edellisissä numeroissa mainitut reunapalaset. Löydetyt kivien väleistä ja alta piirrokseen merkityltä alueelta.
90. Rautainen hevosenkengän naula, löydetty nurmesta piirroksen osottamalta kohdalta.
91. Pieni liuske kiviaseesta, löydetty seulottaessa multaa kuopan koillisreunalta, sekä kolme ukonkiven palasta. Ukonkiven palasia esiintyi runsaasti varsinkin pitkin kuopan reunaa, muita talteen otettiin ainoastaan yllämainitut kolme palasta.
92. Saviastian kappaleita, löydetyt seulottaessa kuopan reunoilta sen pohjalle varisuttua multaa.
93. Joukko hevosen hampaita, löydetyt nurmesta ja kivien päältä sieltä täältä tutkitulta alueelta.
94. Muutamia saviastian kappaleita, naulan kanta ja pieni sininen lasipalanen, löydetty seulomalla tutkitulta alueelta otettua multaa, jota oli sekaantunut eri puolilta,

ack.

4301.

Tyrvää.

joten löytöaluetta ei voida tarkemmin ilmoittaa.

95. Kolme rautanaulaa, joiden löytöseikkojen suhteen on samaa mainittava kuin edellisestä numerosta.
96. Joukko luupalasia, löydetyt seulomalla kuopan ja latojen väliseltä alueelta (katso piirrosta) voimatta tarkemmin löytöpaikkoja ilmoittaa.
97. Kuonapalasia talteen otettu näytteeksi. Niitä esiintyi runsaasti sekä heti nurmen alta että syvemmältä kivien väleistä koko tutkitulta alueelta.
98. Hiiliä, joita oli runsaasti varsinkin piirroksessa a b c d:n rajoittamalla alueella sekä vähemmässä määrässä muilla piirroksen merkityillä paikoilla.

Löydöt amanuenssi Juhani Rinteen kesällä 1903 tutkimasta hautakammioista Ristimäen rautakautisella polttokalmistolla Tyrvään pitäjän Roismalan kylässä. Viitaten kaivauskertomukseen (Topograf. arkistossa), jota seuraa kyläkartan jäljennös, neljä valokuvaa ja pohja ja läpileikkauspiirroksset, mainittakoon tässä, että kalmisto, joka ulottuu neljän talon, nim. Pontolan, Maijalan, Nuutilan ja Vilppalan palstoille Ristimäellä, käsittää useita kymmeniä hautaraunioita, joista osa kumminkin on viljelyksen tieltä hävitetty. Nyt tutkittu hautaraunio sijaitsi Nuutilan talon maalla, Ristimäki nimisen uutistorpan pihamaalla. Siitä oli keskusta kokonaan poissa, sillä Ristimäkiläiset olivat aikoneet siihen tehdä kellaria ja sitä varten kaivaneet keskustaan noin

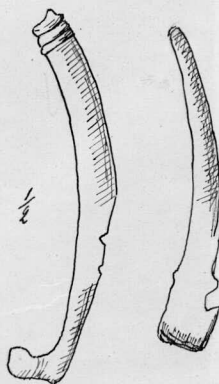
4301.
Tyrvää.

4,5 metriä pitkän ja 3 metriä leveän nelikulmaisen kuopan. Raunion rakenteeseen nähdessä katso kaivauskertomusta, piirroksia ja valokuvia Topograf. arkistossa.

Hautarauniosta olivat torppari Kalle Ristimäki ja poikansa Kalle keväällä 1903 kellaria varten kumpua kaivaessaan löytäneet seuraavat esineet, jotka heidän ilmoituksensa mukaan olivat esiintyneet siltä alueelta ja korkeudella kummusta, jolle niitä vastaavat numerot asema- ja läpileikkauspiirroksessa on merkitty:

99. Pronssinen jousisolki, jonka varsi on päältä kupera - alapuolelle muodostuu tätä vastaava kouru - ja ylöspäin kaareva sekä levein keskikohdaltaan, päättyen kohoavaan nelikulmaiseen ja ulospäin kapenevaan kokkaan. Varresta kohoaa jalka vähäsen ja liitekohdalla on siinä kaksi poikkiuurretta. Jalkaan alapuolelle liittyvä ja jalan pituinen palkimen kota on rikkunut ja taitettu. Soljessa on irtonainen jänne, jonka kumpikin pää kiertyy spiraalikierteisiin puolipallon muotoisilla ponsilla varustetun jousen karan ympärille. Soljessa on ollut rautainen paljin, joka on aivan juuresta katkennut. Soljen koko pituus on 63 ja jousen karan pituus 61 mm.

100. Kaksi liereätä, käyrää pronssipuikkoa, joista kummastakin on toinen pää sulamisen kautta tärveltynyt. Toinen puikoista näyttää eheältä osaltaan olevan jotenkin tasapaksu (noin 7,2 mm.), on 94 mm. pitkä ja sen eheässä päässä on kolme ympärikäyvää uurretta. Toinen kapenee eheätä päätään päin (6,8 - 4,5 mm.) ja on nyt 80,5 mm.

4301.
Tyrvää.

pitkä. Puikot ovat nähtävästi kotoisin kaularenkaasta.

101. Kappale spiraalisormusta, järellä noin puolentoista kierrosta. Sormus on tehty pronssivartaasta, jonka keskusta yläpuolelta on harjava, ja on nyt vähän litistynyt, joten sen korkeus on 20, mutta leveys 24 mm.

102. Kappale luukammasta, josta lähes toinen puoli on kokonaan poissa ja piikeistä ainostaan tyvet järellä. Tämäkin järellä oleva osa on oikeastaan kahdessa kappaleessa yhteen liitetty syndetikonilla -, joista suuremman olivat Ristimäkiläiset löytäneet, mutta pienempi löytyi kesällä heidän irtiottamaansa ja kummun reunoille kasattua multaa seulottaessa - seikka, joka muuten tekee epäilemättömäksi, että Ristimäkiläisiltä saadut löydöt ovat juuri tästä kummusta kotoisin. Kamman keskustan yläosassa on ollut kolme naulaa, joista ainoastaan keskimäinen on enää järellä, mutta muista todistaa ainoastaan reikäin jäännös - kamman yläkeskusta, "karmi", on näet katkennut, juuri näiden reikäin kohdalta. Samoin on kaksi naulan reikää lähellä järellä olevaa päätä. Järellä oleva naula ja reiät osoittavat, että kamman kummallakin sivulla on ollut luultavasti koristettu levy ehkä luusta. Hyvin samanlainen kampatyyppi on löydetty Romarschkin kylästä Wasilkowon piirikunnasta Kievin kuvernementistä. (Katso kuv. 62 kokonaisuudessa Rysk Arkeologi *antellin valokuvia.* pl. 82). Kamman jäännös on nyt 36,2 mm. korkea ja 32 mm. leveä.

Katso lisäystä
päänumeron
lopussa!

103. Kaksi kappaletta kilven kupurasta, niistäkin toisen, huippuosan olivat ristimäkiläi-

4301.
Tyrvää.

set löytäneet, toinen kylkikappale löytyi kesällä kummun irtonaista multaa seulottaessa. Kappaleet ovat todennäköisesti samasta kupurasta. Huippu osa on jotakuinkin samaa muotoa ja kokoakin kuin H.J.Heikelin Päiväniemen y.m. "Polttokalmistoissa" kuv. 1. Sen korkeus nyt on 42 mm. Kylkikappale on nyt 47 mm. korkea ja 44 mm. leveä.

104. Veitsenterän katkelma, ruotopuoli sivuun piirrettyä muotoa, nyt kaikkineen 72 mm. pitkä ja terän juuresta 18 mm. leveä.

105. Käyrä nelikulmainen, pahasti tulen tärvelemä rautavarras sivuun piirrettyä muotoa, nyt 6,7 mm. pitkä ja keskustasta molempien päittänsä tasalle 28 mm. korkea.

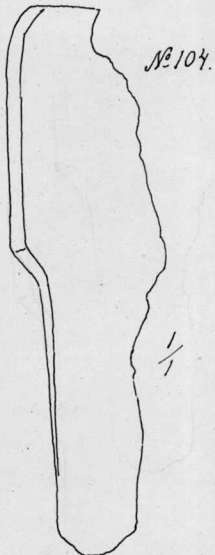
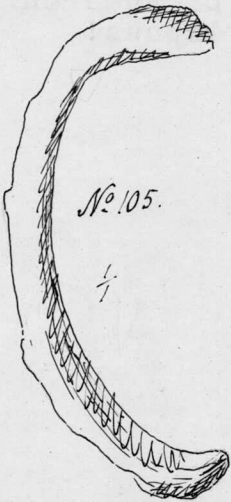
106. Rautaesineen katkelma: nelikulmaisen, 78 mm. pitkän ruodon päästä leviää lehtimäinen levy, joka on katkennut. Ruoto kapenee levyä päin, joten sen paksuus alenee 7,5 x 4 mm.:stä 2 x 4 mm.:triin. Levy on päästä 20 mm. leveä. Esineen koko pituus 101 mm.

107. Rautaesineen katkelma, hyvin tulen turmelema. Ruoto, joka vahvenee molempia päitä päin, toisesta päästä melkein yhtä leveäksi kuin paksuksi, toisesta leviäväksi, mutta ohenevaksi levyksi, on keskeltä taipunut melkein halki. Leveämmässä päässä on lävitse pieni reikä. Nykyinen pituus 87 mm.

- Seuraavat kolme esinettä löytyivät, paitsi niitä kahta palasta, joista edellä on tullut mainituksi, kummun reunoille kassattua multaa seulottaessa:

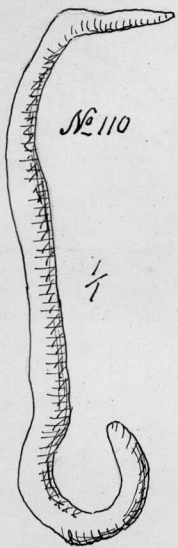
108. Veitsenterän (?) katkelma, joka nyt on sivuun piirrettyä muotoa ja on 60 mm. pitkä sekä keskikohdalta lähes 16 mm. leveä.

109. Rautaesineen katkelma, joka on sivuun

4301.

Tyrvää.

piirrettyä muotoa ja on 67 mm. pitkä sekä päistä 10 ja 105 mm. leveä.

110. Hakaa muistuttava, keskeltä nelikulmaisesta, päistä liereästä rautapuikoista tehty esine, (avain?), 70 mm. pitkä, silmu, joka muuten on avonainen, 16,5 mm. leveä ja koukku 18 mm. pitkä.

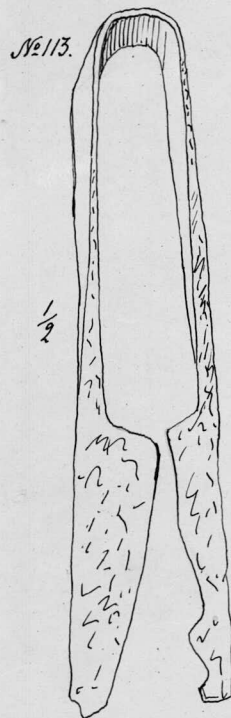
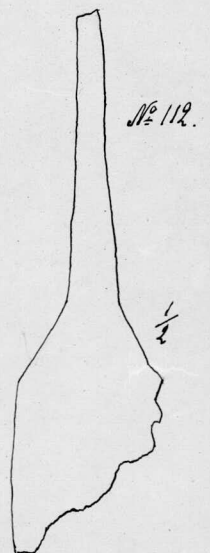
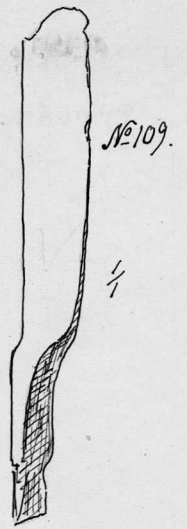
111. Kaksiteräisen miekan terä, josta kahva on poissa ja joka on taivutettu kolmeen jyrkkään mutkaan. Terä, joka suorana on 72 cm. pitkä ja noin 40 mm. leveä on osaksi tulen tärvelemä. Se löytyi samoin kuin kaikki seuraavat alanumerot kummun jälellä olevaa osaa tutkiessa. Löytöpaikan osottaa vastaava numero asema- ja läpileikkauspiirroksissa. Kuten niistä näkyy oli miekka kummun itäsyryllä varsinaisen kiviladoksen päällä, jossa sen ympärillä kuitenkin oli vanhaa kulttuuria osottavaa hii- len sekaista multaa.

Seuraavat esineet löytyivät aivan yhdestä kasasta, ristin rastin pantuina, asema- ja läpileikkauspiirroksissa vastaavien numeroiden osottamalta kohdalta, nim.

112. Kaksiteräisen miekan kahva, joka hyvästi voisi olla edellisessä numerossa mainitusta säilästä. Kappale, joka nyt on 143 mm. pitkä, on sivuun piirrettyä muotoa.

113. Keritsimet, joita sekä tuli että ruoste ovat pahasti tärvelleet, ovat 188 mm. pitkät ja kärjestä 45 mm. leveät. Toinen teristä on suurimmaksi osaksi murtunut pois.

114. Keihäänkärki, joka on keskeltä katkennut ja on tulen ja ruosteen hyvin pahasti tärvelemä. Kärki on ollut lehtimäinen ja sen kummassakin lappeessa on keskellä korkea

4301..
Tyrvää.

lankamainen harja. Kärjen reunat ovat nyt pahasti murtuneet. Holkki, jolla keihäänkärki on varustettu, on suulta lohjennut. Kärjen kiinnittämistä varten keihään varteeseen on holkin lävitse naula, joka vielä on jällellä. Nyt on esine 23 cm. pitkä! Se on kahdessa kappaleessa kumpuun pantu, koska kappaleet löydettyäessä olivat ristissä toistensa päällä.

115. Veitsen terä, josta kärki on katkennut pois, on nyt ruotoineen 161,5 mm. pitkä, josta ruodon osalle yksin tulee 90 mm. Terä on hyvin ohut ja juuresta 26 mm. leveä.

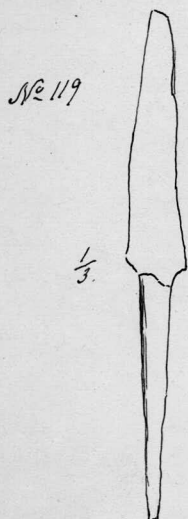
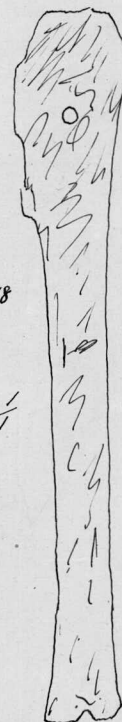
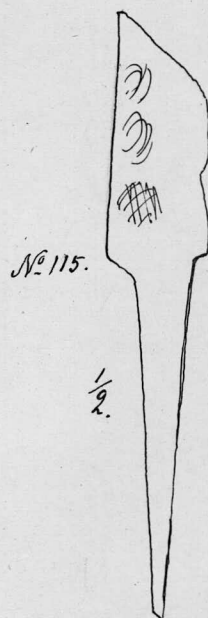
116. Veitsen terä, josta ruoto ja vähän kärjestä on katkennut pois, on hyvin ohut, 86 mm. pitkä ja terän suusta 22 mm. leveä.

117. Joukko raudan kappaleita, pari puupalasta ja kolme puoleksi palanutta tuohen kappaleita, löydetyt edellä lueteltujen esineiden yhteydessä.

Seuraavat esineet löytyivät yksitellen piirrosten osottamilta kohdilta, nim.:

118. Rautaesineen katkelma, joka muodolleen on ollut aivan samanlainen kuin ennen kerrottu alanumerossa 107, mutta paremmin säilynyt. Tässäkin on leveämmässä päässä reikä ja kapeammassa päässä lovi, mahdollisesti ollut reikä. Esine on 94,5 mm. pitkä, leveämmästä päästä 14,5 mm. leveä sekä kapeammasta päästä 9,5 x 5 mm. vahva.

119. Puukonterä kahdessa kappaleesta, katkennut terän ja ruodon rajalta, kaikkineen 20,65 mm. pitkä, terä suusta 20 mm. leveä. Puukon muoto sivuun piirretty.

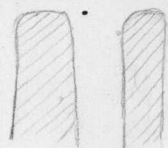

4301.
Tyrvää.

120. Joukko poltettuja ja polttamattomia luun palasia, joista ainakin osa on eläinluita. Niistä olivat osan Ristimäkeläiset ottaneet talteen, mutta suurin osa niistä löydettiin kuitenkin vasta kumpua tutkiessa; etupäässä kummunpohjalta pitkin kuopan eteläreunaa. Eläinten luita, joiden joukossa maist. D.A. Wikströmin lausunnon mukaan on ojanmyyrän luita. Löytyi pääasiasllisesti piirroksiin merkityltä kohdalta.

Seulottaessa kummusta ennen irroitettua multaa ja tutkittaessa soraa, jota oli rauennut kuopan reunoista, löydettiin:

121. Joukko saviastianpalasia, joiden löytökohtaa ei siis tarkemmin voi ilmoittaa. Niissä on reunapalasia ainakin kahdesta eri astiasta. Reunapalasten läpileikkaus sivuun piirretty.

122. Suuri joukko poltetun savenkappaleita, jotka ovat liian paksuja ja muodottomia voidakseen olla saviastioista kotoisin. Sitä paitsi näkyy, että tähän saveen ei ole sekoitettu hiekkaa, kuten saviastioissa on tavallista. Kuitenkin on useimmissa kpl:eissa yksi tai useampi sivu sileä, suora tai kaareva. Kappaleet joiden yhteydessä oli joku kuona- ja hiilipalanen, löytyivät kaikki kahden suuren luonnonkiven välistä piirroksen vastaavalla numerolla merkityltä kohdalta, jossa niitä oli ainakin 70 cm korkeuteen kummun pohjalta asti.

Lisäys. Luunpalasia n:o 120 myöhemmin tutkittaessa löytyi pari kappaletta hienopintaista luulevyä, jotka sittemmin osottautuivat olevansa kotoisin alanumerossa

4301.
Tyrvää.

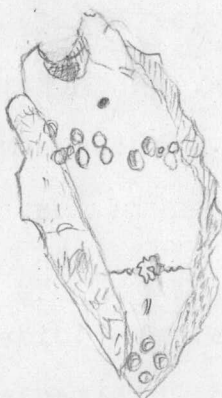
102 mainitusta luukammasta. Näiden kappa-
leitten löytäminen oli sangen ilahuttavaa,
sillä niiden avulla saa nyt täyden kä-
sityksen kamman alkuperäisestä muodosta.
(ktso kuvaa n:ossa 102), joka muuten tois-
taiseksi on ainoa laatuaan Suomesta.

4302.
Lapua,
(Hatunluoma).

Salomon Wilskmanin lähetys, lunastettiin
31 p. lokak. 1903 valtion kokoelmiin 45
markasta.

Kivikaudelta.

1. Saviastiankappale, vaaleankeltaiseksi poltet-
tu; toisessa päässä näkyy laittaa särkyneestä
kuoppakoristeesta ja ulkopinnasta kaksi ri-
viä pieniä painanteita.

2. Tasatalta melkein eheä, mutta vaillinaisesti
hiottu; kummassakin lappiossa viistoon käy-
viä uria, jotka ovat syntyneet kiven rapa-
utumisesta. $61\frac{1}{4}$ mm ptk, 36 lev, 11 pks.

